

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Provincia Lvsitania.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68715](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68715)

P R O V I N C I A
L V S I T A N I A .

RECENSUIT Lusitania decem locis supra quingenos socios, priore anno viginti unum: posteriore, quadraginta quinque, Olisipone in Professorum Domo primū quinquaginta, dein quadraginta septem. in Collegio sexagenos. Conimbricæ centum octoginta tres, postea, aucto numero, duos supra ducentos. Eboræ centum triginta, mox centum & quadraginta. Bracaræ tricenos binos. in Brigantino Collegio fere vicenos singulos. quinos denos in Portuensi. in Funcalensi circiter denos ternos, in Angrensi primo anno duodecim, sedecim in secundo. in Angolana Sede priore anno quinque: posterioris anni litteras interceperunt, aut distulerunt maris incerta. Ut annum vtrumque coniungam, quindecim iacturam compensarunt octogintatres,

DOMVS PROFESSA
Olisiponensis.

CALENDIS Ianuarijs prioris anni patefactum est, remoto inuolucro magni operis, laqueare templi, auro illudum ac picturis
emi-

eminentibus, qualia non multa in tota Hispania
 visuuntur. dies omnino, siue ornatu ædis, siue
 confluentium nobilitate ac multitudine,
 fuit celeberrimus. dederat quidam nobilis cẽ-
 tum aureos ad instruendum. auxit religio-
 nem Iubileum Põtificium, cuius eo die initiũ
 factum. Septies anno Iubileum in æde nostra
 celebratur: ea occasione participant sacris
 fere termilleni. habent etiam insignem vene-
 rationem sacræ reliquiæ non veteri solum me-
 moria, sed præsentis etiam auxilij potestate,
 illustres. Mulieres duæ, vt sanctæ Brigitiæ ca-
 pitæ, alia in primis nobilis, vbi beatæ Sympho-
 rosæ ossibus, e nostris item quattuor, cum li-
 psanis Thaumaturgi Gregorij, pia impresse-
 runt oscula, prope desperatam a medicis re-
 ceperunt corporis salutem. Superiore tamen
 anno tribus sacerdotibus orbata est domus,
 quos columina Prouinciæ appellare posses.
 Decessit primum Pater Franciscus Henriqui-
 us rerum multarum vsu ac prudentia excel-
 lens, graui nobis inflictio vulnere: vix dum
 coierat, cum redintegratum est obitu Patris
 Georgij Serrani: is erat natura factus, & exer-
 citus consuetudine ad imperandum. neque
 enim in alto quantælibet potestatis honori
 suo velificabatur, aut commodo, sed incolumi-
 tati ac saluti parentium: vt a perturbationi-
 bus vacuus, sic a priuatarum rerum cupidine,
 quæ publicis semper obest. moderator quon-
 dam

dam fuerat Lusitaniæ Prouinciæ, nunc etiam Præpositū agebat Domi: foris præerat curiæ, vbi grauiores causæ a fidei Quæstoribus disceptantur: vt non domestica tantum iactura, sed & publica, ita etiã doloris acerbitas fuit. serenissimus quidem Albertus Cardinalis generalis Inquisitor, magnum testimonium ipsius benefactorum, ac sui desiderij dedit, cum illum mærori addidit Pater Vascus Petreius, mira vir simplicitate, & innocentia: duodecimum iam annum fouebat studia Nouitiorum, eos dirigebat ad normam nostræ Societatis: cum ipsi se interea in rectoris velut vnici exempli mores formarent. Igitur hi tres mortui sunt, viri cum paucis comparandi: certe rarum in suo quisque genere virtutis exemplū. At quibus adhuc producitur vita, cōcionibus habendis, audiendis confessionibus, inimicitijs componendis, odijs sedandis, tradendis rudimētis doctrinæ Christianæ, pauperibus subleuandis, inuisendis nosodochijs ergastulisque, strenue laborarunt. vno anno præter ordinarias conciones in æde nostra, habitæ in alijs extraordinariæ, circiter septingentæ, qui fructus, ex amplitudine vrbis, ac rerum copia e qua sæpe luxuries, diuinare promptum. Nunc sparsim ex his aliqua ponentur. Vir nobilis, falsis adductus suspicionibus vxori innocenti interitum parat: hoc illa subodorata, sacrosanctis se mysteriis præmunit, sub-
fidio

sidio vitæ, sine solatio mortis. nec frustra.
 sequenti nocte iacentem inuadit truculentus,
 ac plus centies adigit ferrum in muliebri cor-
 pus: id propterea, quod cassos mirabatur i-
 ctus, ac si cereus mucro esset: exaturata ra-
 bie, vt mortuam credidit numero plagarum,
 se contulit in Cœnobium, vbi tutus lateret.
 vocantur ad mulierem statim Triumviri (cre-
 do capitales) diligentiusque contemplati cor-
 pus, quod lacerum arbitrabatur, vt nulla pars
 sana aut integra esset, illæsum saluumque re-
 periunt: nisi quod exiguum vulnus in manu hæ-
 serat. id vbi perlatum est ad parricidam, intel-
 ligens vxoris innocentiam, & suum furorem
 condemnans, eadem nocte ad nos venit, & sa-
 cerdotem exorauit vt sibi bona fide emenda-
 turo culpam coniugem placaret. Mutua inter
 primarios connubij fœdera nobilium auctori-
 tate firmata, quæ pars altera volebat rescinde-
 re, armis altera deposcebat: in eadem igitur
 imminente dissensione voluntatum, stabat v-
 traque familia certa non cedere: et bona pars
 ciuitatis distracta: magna procella timeba-
 tur, nisi interuentu vnius e nostris iræ posuif-
 sent. Iuuenes item duo, qui iam extra urbem
 se agebant ex mutua prouocatione, vt armis
 de vita decernerent, placati eodem successu.
 Actum cum viro non ignobili, vt in gratiam
 cum coniuge rediret. Persuasum cuidam, vt
 retractaret crimen, quod alteri imposuerat,

segetem non mediocris mali. Magnæ vir auctoritatis cum concionem auditurus templū ingreditur, in frequenti confessu accipit ab altero cum crepitu insignem alapam: is, inter iniuriæ pudorem, & stimulos vindictæ, animo eminens, ne admitteret aliquid in religionem loci, acceptam plagam Christiana caritate concoxit: et super hæc, nostros, a quibus inter murmura indignantium in sacrarium fuerat abductus, rogavit persuadeant filio, quem ferocem animi esse intelligebat, et promptum ad reponendam contumeliam, ut deposito vlciscendi consilio percussori impunitatem concedat. Vnus extremum iam spiritum exhalās ei libere ignouit, a quo mortiferum vulnus acceperat. Trium concubinæ in matres familias legitimo iure transferunt. Virum quemdam ita diuersum egerant pellicis lenocinia, ut ab vxore abhorreret, quæ erat illi causa intolerabilis ærumnæ: is vi concionis aliquando permotus, sic immutatus animo est, ut rediens domum, petierit cum lacrimis veniam a coniuge, et pollicitus sit deter surum animā generali confessione. quod ut fecit, factus est rerum nostrarum amantissimus, quibus antea parum, aut nihil studebat. Vnus, qui maiorem vitæ partem alex dederat, eius interim damna resarciens vxoris dote, pertæsus tandem vitæ atque inopiæ, gladio ius dicere cōstituerat stultitiæ suæ: sed ab vxore cuncta

curio-

curiosus scrutante adductus ad nostros cum
 esset reus cogitati facinoris, perductus est ad
 emendationem morum, ac pœnitentiæ. Adul-
 terina clavis, quæ nobilibus rapinis aditum
 sæpe aperuerat, furunculo erepta. Supra quin-
 decim aureorum millia quæ mala fide retine-
 bantur, hortatu nostrorum veris dominis re-
 stituta. Quidam ad moriendum vicinus, in-
 curiosus præparandæ animæ condendique te-
 stamenti, excitatus a nostris, & utroque offi-
 cio Christiane functus, fugitini serui ad domi-
 nos reuersi. fides contractarum rerum ex æ-
 quo & bono constabilita. Mulieres multæ
 ab infami quæstu renocatæ, locatæque in tu-
 to vt procul periculo essent. Iam quia non
 minus laudatum est prouidere ne mala acci-
 dant, quam vbi acciderint, vt minimum no-
 ceant, cauere: actum cum Misericordiæ soda-
 libus, vt quoniam quæ e freto emertere libidi-
 num, paratum perfugium habent, certum con-
 stituatur præsidium inopi pudicitia, ne merga-
 tur. itaque vt Conuersarum illud, ita hoc Præ-
 seruatarum Cœnobium vocatur. inter has pa-
 trimæ etiam aliquot & matrimæ puellæ educã-
 tur: præ sunt matronæ aliquot lectissimæ, a qui-
 bus præter exactam morum disciplinam ac pie-
 tatis, & linum deducere in fila tenuissima, &
 vestes conficere, & acu pingere, ordinare do-
 mum ac disponere, aliaque quæ scire matrem
 familias decet, accurate docentur. nonnullæ

ex iis in matrimoniū collocatæ collata dote: optatæ aliquot a viris locupletibus, satis dotatas esse arbitrātibus his moribus educatas. Nobili adolescentulæ, cui ad matrimonium dos minime suppetebat, nostrorum suafu pecuniosus subsidio venit, quingētis aureis supra duomillia gratuito datis. Ut captius redimeretur corrogati aurei centum quinquaginta. E Collegio catechumenorum quos nostri Christianæ fidei præceptis erudiunt, superiore anno viri octo, puellaque vna, baptizati sunt: his, femina non obscuris orta parētibus in Aethiopia, addita est. Vnius satis spectata fides, quæ callide Angli ad nauem allicientes in Mauritiam ad cognatos reduxerant: consilium fugæ vir prudens dissimulando texit: mox vbi maturum visum, clam parentibus, cognatis, Mazaganum se recepit, inde Olisiponem ad baptismum. Anno posteriore captiuum Turcam effeta iam ætas viribus (nonaginta annorum erat) libertate donarat. tenax tamē perfidiæ ostiatim spem emendicando sui finem temporis expectabat. sed peruicax ille, et obstinatus ad multorum monita, diuino afflante spiritu ad nos repente agitur, ac præter spem sacrum postulat baptismum: tum veluti exisset dies induciarum cum morte, vix attigit limen catechumenorum domus, cum morbo extremo corripitur: itaque (vt illis temporis angustijs) breuiter instructus, & ablutus Catho-
lice

lice, supremum diem expleuit. Præter Mauros duos, qui huc se attulerunt Christianæ studio religionis, alius inter vincula triremium, animi libertatem diuino beneficio cōsecutus est, a quodam (vt narrabat) admonitus, quem eadem prima luce, qua se Christus ab Inferis excitauit, secundum quietem viderat candenti veste, decore eximio, & maiore quam humana specie, venerabilem. Qui pretio vel fuga e Maurorum seruitute liberantur, in reditu ad nos mittuntur a Syndicis, vt audiantur, & nū aliqua infederit, diuturnam propter consuetudinē, perfidix macula interrogentur. Quattuor damnati capitis, adiuti: effectumque, vt ex ijs duo abiecta Maumetana hæresi amplecterentur Christianam fidē. Puerilis institutio ad Christianam doctrinam felices progressus habet: quinet facta iam communis in omni genere hominum cum reliquis ætatibus, ut rudes informentur. quam late hoc pateat, in hac tanta magnitudine urbis, ac diuersitate officiorum gentiumque, conijcere nō difficile est. hic Aethiopes docentur: hic baiulorum greges præcinente choro tibiarum: miscētur interea Galli Germanique mercatores, & Latine recitatur necessaria cognitu præcepta: nec allestantibus præmijs concertatio abest. eodē cœtu ac symphonia, penetratum aliquando in regiam, ac latante Cardinale proceres ipsi sui muneris commones facti. adiutur a Cardinale

nale, opus grandi pondere artis infecti ad pi-
 culares icunculas concessio. in rem eamde no-
 biles quidam uiri centū quinquaginta aureos
 contulere. Porro cum scripsimus annuas pri-
 mas, huic muneri diximus praefici sacerdotem
 grandem natu, prospero euentu. is designauit
 per urbanas singulas tribus (triginta censentur)
 symphonicos aliquot pueros, qui sacrū
 Eucharistiae ferculum ad agrotos, cum piis cā-
 tibus, prosequantur. uisitados etiam agros in
 ualitudinarijs, uinctosque in carcere, ac pia
 modulatione permulso, ibidem tradidimus.
 nec repetere opus. Nunc, ne quod tempus in
 hebdomade vacuum detur, primus dies a Do-
 minico est assignatus militi in arce ad piam
 Christi militiam erudiendo: itaque uerborum
 licentia, & praua iurifurandi consuetudo ex-
 clusa est: menstrua tutelarium Sāctorum sorti-
 tio introducta. Ex Anglorum reliquijs, qui ad
 remum adacti nauibus longis custodiuntur, se-
 xaginta hāresim reliquere: ex his vnus praeter
 ceteros nobilitata pertinacia, quo utilior con-
 uersio esset. iam enim lapsos erigere conatur,
 et uerbis castigat errantes. quidam ex eo nu-
 mero recta consilia haectenus aspernatus ani-
 mam agebat: iamq; hominem in nulla spe uitae
 loquendi usus defecerat: ad aures in clamat sa-
 cerdos, nisi ad Christum redeat, actum etiam
 esse de animae salute: proin Iesum nomet vel
 in hoc articulo extremo. ualuit cohortatio, &

san-

sanctissimum nomen tenebras ex animo expulit. itaque omnibus expurgatus maculis, cum explorata spe immortalitatis excessit e vita. Ceterum non pauci ex Hibernia insula religionis constantia profugi in Lusitaniam se recipiunt: quibus sacerdos noster Hibernus auxilium præbet: is multas nationum Borealiū linguas percallet, magno eorum bono, quos ad salutarem cōfessionem rectamque religionem adducere studio habet. ex his, anno posteriore, quadraginta perfidiosam opinionē animo eiecere. sed, ut sit finis (quamquam in tanto numero haud sum nescius res aliquas inter componendum excidisse) e nostris, qui huc profecti nauigandi tempus expectabāt, vnde-
 cim in Indiam, in Brasiliam quattuor, quinque Angolam soluere. Multorum liberalitate sacræ instrumentum auxit. Sanctæ Symphoræ reliquiæ a muliere accepti memore beneficij in argenteum brachium conditæ, translucente fenestella: ad alia Sanctorum ossa, præter ducentos aureos, data vsque ad pectus humana effigies ex argento: comparata materia ad valuas templi fabricandas collectis aureis mille quingentis. Priore anno excurrere octo extra urbem in loca diuersa: e quibus duo, rogatu Domine Catharinæ Brigantini Ducis matris, Villauicosæ Aduentus tempore magna cum oppidanorum aulicorumque vtilitate Societatis munera obiere. Alibi in vno tantum oppido,

oppido, centum generales confessiones audita: totidem paces compositæ: inde (ne similia congerantur) facile est iudicium ceterorum.

COLLEGIUM OLISIPONENSE.

EORVM, quæ hoc de Collegio scribentur, maiorem partem vindicabit sibi annus prior: quædam erunt et cum altero communia. Addita schola Mathematices, magna omnium admurmuratione, & discipulorum fructu. est enim illa disciplina tum in primis nobilis, tum utilis ad multa, disciplinarum fere omnium fundamentum ac decus. Politiorum litterarum studiosi mille sexcenti. Sodalitij Partheniani uiget laus, et numerus crescit. octoginta in uarias religiosorum familias abiire. Quemdam allicere non potuit ad uiolationem pudoris demonis occulta calliditas, diuitiarum specie ostensa. condiscipulum idem in lubrico ætatis ad uitia declinantem, opportuna eorum, quæ acceperant a magistris, admonitione reuocauit. Ad emendos libros in præmiorum diuisionem dati a uiro opulento aurei centum. celebritatem ornauit altercatio a primario scholarum magistro de trium orbis terræ partium principatu. America, ne ferretur sententia, intercessit, se iniuste excludi pluribus cōquesta. adeo probata declamatio est, ut Archiduce serenissimo optime de nobis merito reuo-

reuocante, fuerit in scenam reducenda: lauda-
 ta est a singularis iudicij viro, qui et postri-
 die ducentos aureos in Collegium misit, vnde
 sarciretur impensa. altero quoque anno dili-
 gentiores muneribus excitati, & recitatus dia-
 logus de laudibus Virginis. Maiore poetico
 apparatu Sanctoꝝ nomina sortito ducta, quo
 die simulacrū Dei matris expositum sumptu
 sodalium, illatum est in aram nostri tēpli. exti-
 tit & aliquis fructus animarum. Diebus festis
 redditum ad munus explicādi populo Euange-
 lia annis superioribus intermissum. Mulieres
 nouem annorum similitatem posuisse mutuo
 amplexu approbarunt concione inspectante.
 Iuuenis, qui per annum integrum patris aspe-
 ctum vitarat animo alienato, nostris suaden-
 tibus prouoluit ad eius genua, veniam obti-
 nuit, lacrimas effundens in confessionem cul-
 pæ. Alteri atrocis animi cum incuteret ala-
 pam pater, ita mota iracundia est, vt in rabi-
 em versus, ferrum a latere diriperet, elatum-
 que detulisset in pectus, ni illac forte transi-
 ens vnus e nostris obstitisset insanix. hic quo-
 que demitigato spiritu veniam a parente pe-
 tit. Quidam cum in templo nostro interesset
 sacris, alterū admonuit genuflecteret, ac me-
 minisset præsentem Deum: at hic exarsit, qua-
 si contumelia accepta. ergo admonentem de-
 signat ad cædem, et foras egressus eū cum te-
 lo opperitur: quod ubi olfecit Collegij Rector,
 cuo-

euocatum hominem non difficile placat: et
 recenti adhuc ira reconciliat vtrumque. Alter
 graui lacesfitus iniuria curauerat aduersariū
 cōiici in vincla: ea porro inerat crimini atro,
 citas, vt si ageretur legibus, aut capite esset
 aut exilio luendum: sed is, antequam statue-
 rēt iudices, rem integram detulit ad nostros,
 quorum hortatu omisit accusationem, et remi-
 sit iniuriam. hoc beneficium ita grato animo
 accepit reus, vt statim mulierē duceret vxo-
 rem, cui lege magis bonæ conscientix, quam
 iure ciuili erat obstrictus. Inter duos, e quorū
 semestri litigio hostile odium emerferat, cum
 interea periurijs res ageretur ac falsis testi-
 bus, Deo bene iuuante, nostrorum opera pax
 constituta est. super ceteros eluxit iuuenis glo-
 ria ad mortem affecti, qui interfectori ipsi
 delicti gratiam fecit. Captiuus seruilē con-
 dicionem non ferens nauigium effugio quære-
 bat: postmodum meliore vsus consilio quod
 dedere nostri, vtilem seruitutem præoptauit
 miseræ libertati. In proximo oppido, die ipso,
 qui sacer est Christo resurgenti, carcerem no-
 stri non solum refecerunt Angelico cibo, sed
 epulo etiam, quod cum suis comportassent hu-
 meris, primarios viros ad simile officium
 exemplo incitarunt.

COLLEGIUM CONIMBRICENSE.

RES PRIORIS anni tere missionibus
 concludentur : eas accepimus sex fuisse ,
 per diœceses tres: Lamacensem, Vifensem, Mi-
 randensem: quamquam itum etiam in alias
 terras: et (vt multa generatim) inter non pau-
 cos conglutinata concordia: abolitus vsus pas-
 sim ac temere iurandi: data opera, vt quæ in-
 oleuerant superstitiones cum pietatis institu-
 tis commutarentur: pueris ac rudioribus ex-
 positus Catechismus: vis magna æris alieni
 ad dominos reuertit: vincti in custodijs, ægro-
 tique in nosocomijs, multorû liberalitate ad-
 iuti. ad confessionem, sacramque communio-
 nem plurimi mortalium adducti, vnus vno in
 oppido ducentis commodauit aurem de om-
 ni vita confitentibus. tantus ad concionato-
 rem concursus, eorum, qui rusticanam vitam
 ac pastoriciam agebant, vt cum summo mane
 occuparetur templum, ne diurnum opus diu-
 tius desereretur, statim haberetur concio ad-
 mirabili fructu. id agebatur in omnibus oppi-
 dis. inuidisse dæmonem hoc erit augmento.
 Erat in oppido sacerdos: exciuit concionum
 fama agricolas e vicinis locis: festinantibus
 multis iam manu coacta, fit obuiam eques,
 cum Aethiope famulo coloris nigerrimi: quo
 pergant rogat tam citato gressu, et quid fa-
 cturi:

sturi: vbi vtrumque cognoscit, ad proximum
 nempe oppidum, vt audiant, audianturque,
 O brutum pecus, o simplices homines, inquit,
 ac nimium credulos, ita et vos præbetis aures
 istis fraudulētis, ac de industria vrbes fugitan-
 tibus, vt rusticanorū animos incautos fallant?
 quin repetite vestros lares, ac finite crocitare
 cornos in scopulis prædam inhiantes. quod si
 ipsi, qui hac illac volitant cōcionabundi, verē-
 tur, ne cōceptus sermo, ni eijcitur ore, ceu in-
 clusus ignis, pectora incendat, conflagrēt per
 vos licet, totique abeant in flammam: aut cō-
 cionentur ad diabolum. Habitus, comes, ser-
 mo ignoti equitis indicio esse poterant perso-
 næ loquentis. Sed gens non astuta, nec cal-
 lida, etsi hære primo stupefacta, ac pende-
 re animi, modo inter se, modo in equitem fa-
 mulumque tacito oculorum coniectu, tamen
 vt admisit verba occulte penetrantia, nihil
 ultra cogitavit: habuit dictis fidem ad fallen-
 dum instructis. incipientem vnum referre pe-
 dem ceteri facto agmine sequuntur. paulo
 post, cum respiciunt cuncti, eques oculis sæ-
 pe frustra quæsitus non comparuit. Verum
 ipsa sibi malitia malam rem accersijt iumen-
 to suo. Vagata eius rei fama excitauit pro-
 pinquos, quinet remotiores populos, vt con-
 uenirent vndique frequentes multitudines
 ad concionem audiendam. At noster non
 multis ad confertissimam turbam utebatur
 ver-

verbis, sed efficacibus: non strepitu Dei cau-
 sam agebat, vt delectaret, sed, vt parcerat, spiri-
 tu, vt prodesset: quãquam clamoribus interim
 utebatur, cū auditor quasi dubitās erat impel-
 lendus. eius vi aliquando ita impulsus est qui-
 dam, vt subito metu prolaberetur in audito-
 rio, animo deficiente. ab eadem concione al-
 ter, statim adito homini, cui irascebarur pro-
 pter eadem propinqui, condonauit offensam.
 in fabularum illecebras ac ludicra mimorū
 peccare docentia, ita seuerē inuectus est dicē-
 do, vt illico ex decreto Senatus, corruptores
 animorum, toto igne furoris concitato in no-
 strorum probra, ex vrbe pellerentur. Persua-
 sum sex, vt grauissimam memoriam iniuria-
 rum obliuione delerent. matrona in his nobi-
 lissima, cui vulneratum est brachium per
 traiecti filij latus. Vni alteriue redditi aurei
 sexcenti. Pueri summa capita Christiana le-
 gis cum pijs canticis edocti. id priuatim et
 publice gratum. quod vt perpetuum foret, le-
 ges ab vno e nostris conscriptæ, præmiolaque
 illis proposita, qui a lasciuis cauerent cantio-
 nibus: qui dextere ac prudenter admonerent
 leuiter iurantes: qui prosequerentur Domi-
 nicum corpus, cum ad ægros defertur; qui in
 re diuina ministrarent sacerdoti, vbi Acolu-
 thus abesset. neque hoc puerorum solum, sed
 & virorum, & matronarum, ad pietatem inci-
 tamentum fuit. nam præterquam quod vidif-

ses patricios viros accinctos gladijs inter sa-
 cra ministrantes: mulier militem audacter iu-
 rantem sapienter increpuit: quod cum is non
 ferret, repente pugionem distringit: neque il-
 la pertimuit, sed pia eadem perseverantia ef-
 feratum ira animum repressit. eodem consi-
 lio, meliore euentu, puerulus indole ac gene-
 re præstanti, cum audisset quemdam in cœtu
 virorum verba quædam minus religiose pro-
 ferentem, insinuans se in medium, ac flectens
 genua, duplicesque manus attollens, modeste
 hominem orare cœpit, vt vel amore virtutis,
 vel pœnæ formidine, a tam periculosa consue-
 tudine desistat: mouet ferocem animum iuue-
 ni commonitio: eo magis quia a puero, quia
 vera, quia, tot coram testibus. ergo & iniuriã
 qua se affectum putabat, in os eius incussa pal-
 ma furenter vlciscitur. at puer, viris virtutis
 lumine præferendus, nihil motus tam insigni
 contumelia. Quin et præbeo (inquit) maxil-
 lã alteram: cædas licet vtramque tuo arbitra-
 tu: nũquã enim efficies, vt me in simili occasio-
 ne talia dicere pigeat, aut nũc pœniteat dixisse.
 suspexit altitudinem animi in puero co-
 rona frequens: & linguæ impotēs iræque, per-
 cussor, a se verberatum quem minime dece-
 bat, sera æstimatione perspexit. Hæc propter
 & talia Collegium expetitur a ciuitate: et ea
 super re litteræ ad Patrem Generalem missæ.
 At Mirandensis Episcopi pietas non est silen-

tio prætereunda : erit hoc vnum causa exem-
 pli. Incidit, cum rebus de nostris nobiscum
 loquitur, sermo de menstrua schedularum di-
 stributione inuocandis patrocinijs Sanctorū:
 quod pium inuentum sic probauit optimus
 Præsul, vt imitari etiam voluerit. postero die,
 adornatur aula pulcherrimo peristromate,
 collucet ara facibus & argento, conuocatur
 familia, cælitum nomina forte educuntur, vt
 singulis suis obtingat. quin et se vnum Episco-
 pus ex eo numero iussit esse. hinc quoque cō-
 ijcite, & res, quæ prima specie parux viden-
 tur, geri nutu diuino. exijt sacrorum Antistiti
 maximum decus Pontificiæ dignitatis Grego-
 rius Magnus, quem ipse semper præcipua qua-
 dam propensione animi colere ac venerari so-
 lebat. illud porro mandauit omnibus e fami-
 lia, vt sui quisque patroni diem festum. abluto
 a peccatis animo celebraret, riteque perce-
 pto cælesti cibo. In altera quadam vrbe do-
 mus erat vitiorum seminarium, ac scelerum
 officina. coibant veluti in asylum, qui in om-
 ne flagitium et facinus nomen dedissent: ni-
 hil iam cupiditati, nihil libidini videbatur ex-
 ceptum illis, quos adulteriorum ac stuprorum
 furor in eum gurgitem impulisset. nec quic-
 quam erat impuratum alicubi, quod ibi non
 erat. Circæum diceres stabulum, si quod fuit:
 nisi quod homines non immigrarāt in bestias,
 sed bestia potius in humana specie visebātur.

D d d a tale

tale antrum, at que Inferorum vestibulum, vi-
 deor mihi alias, in eadem Prouincia Olisipo-
 ne descripsisse . Sed hoc quoque, vacuefactum
 clausumque est, Dei auxilio, consilio nostro-
 rum. Splendida quidam familia, vt miseram
 vitam finiret, præceperat mortem veneno,
 quo paulatim grassante, morbum assimulat
 decumbens in lecto: ne si detecta res esset, in-
 fame cadauer sepultura careret . sed interim
 tempestiuo admonitu vnus e nostris ad sanio-
 ra conuersus, sumptis remedijs, & corporis
 incolumitatem recepit, & animæ salutē . Ad-
 scripti in Societatem priore anno (huius enim
 tantum res hæcenus memoratæ) in hoc Co-
 nimbricensi Collegio vnus et viginti. obiit Erā-
 ciscus Gondisaluius in domesticis officijs vs-
 que ad senectutem supremam impigre exerci-
 tus. Nunc posteriorem perstringemus. Atque
 vt coniungamus similia. E duobus, qui morte
 quieuerunt, alter fuit Hieronymus Roderi-
 cus: qui etsi totos triginta annos in Societate
 magnum dederat uirtutum exemplum, vbi ta-
 men regis Henrici nomine, in sacrosancta Pa-
 læstina loca peregrinationem obiuit, et im-
 pressit oscula Christi Domini vestigijs, ita al-
 te defixa habuit in pectore mysteria nostræ sa-
 lutis, vt ea tātū cogitatione, quamdiu postea
 vixit, animum pasceret, et consolaretur in su-
 premo tēpore cū naturæ concessit. Cōcionū
 in templo nostro forisque frequenter habita-
 rum

rum spectatus fructus in plurimis a vanitate
 sæculi abducendis. Duo viri graues, qui clari-
 tatem sanguinis scædauerant mutuis discor-
 dijs, in nostro Collegio reconciliatis animis
 plenissimum lætitiæ spectaculum præbuere.
 Nostrorum cõsilijs quidam effudit amatoriũ,
 quod comparauerat ad conciliandam sibi mu-
 lierem nobilem, magna impensa. A nostris itẽ
 ac Misericordiæ sodalibus publico carceri
 sunt humeris allata cibariorũ vestisque substi-
 dia, cum iam vinctos in obscena etiam anima-
 lia extrema fames adegisset. Audiendis con-
 fitentibus ita strenue opera impenditur, vt
 unus quingenos numeret apud se peragere fo-
 litos menstruam confessionem. apud eundẽ
 paucis diebus, quadragintaduo de crimini-
 bus totius vitæ confessi. Ceterum iuuentus
 nobis monstrantibus ita ad pietatem eniti-
 tur, vt vna tantum ex classe, hoc posteriore an-
 no, triginta sint ingressi varias familias Deo
 dicatas. id etiam constabit ex paucis, quæ in-
 fra ponentur. Cum præceptor in schola de
 impiorum cruciatibus, deque gaudijs piorũ
 verba facit, paucisque admonet sapientis esse
 disrumpere inanium curarum vincula, quorũ
 succedẽtib; sibi nexibus ita implicantur ho-
 mines, ut inde noua incipiat occupatio, vbi al-
 tera desinit, et hac veluti catena, nisi præcidi-
 tur, ad Inferos trahat: ita adolescentem impu-
 lit ad contemptum mundi, vt eum deserere

etiam pædagogo ac domesticis cogitarit: quod etiam fecit: ad Capuccinos se contulit, admonens per epistolam præceptorem suum, optaturum se fuisse religionem nostram, si æque ut inter Capuccinos, viuens latere potuisset. Septi nū nō decimū ætatis annū nondum alter egressus sic macerare corpus institit, vñ non solum incōcessam omnē ei voluptatē negaret, sed etiam interdiceret concessa. Quadragesimā simplici tantum pane & aqua exegit: zona horrida e fetis equinis contexta nuda latera astrinxit: nec prius desijt huiusmodi supplicia carnis, quā impar laboribus acuta correptus febrī decidit in lectum. Alius molliter educatus tribus quattuorve continenter noctibus per quietem Christum viderat claro splendore præmicantem, pariterque admonētem breuem esse hāc vmbra[m] sæculi: expetendam proinde cælestem lucem, quæ immortalē gloriam parit. Graue est imperium delicatæ consuetudinis. dissimulabat adolescens, aut calorem vocationis nocturnæ extinguere moliebatur diurno flumine voluptatum: donec vltima nocte, quæ illam speciem ferebat, naturæ reluctantis impetu, experrectus vidit magnam se vim sanguinis eiecisse: tum vero vbi ad consilium intellexit adhiberi tormentum, manus dedit. In vicino pago, ex primoribus duo cum Curione inimicitias exercebant, vt eius etiam famulum non semel pulsarint:

LVSITANIA. 791

rint: magno periculo res carere non videbatur: et iam expectabantur, qui causam cognoscerent: opportunus nostrorum aduentus omnes dissidij fibras euellit. Finis sit Conimbriensis Collegij, Ioannis Apostoli martyrium, ac præclara eiusdem visa (obfessa tenebris donec veniat dies quæ reuelet omnia) quasi in fabula & scena populo data: primarij magistri egregius labor: & tunc spectatus cum plausu, & in posterum numquam sine laude dicendus.

EBORENSE COLLEGIUM.

TRES E TYRONVM numero, cum in sollemni peregrinatione incidissent in morbum, ab honesto quodam sacerdote accepti hospitio, quoad convaluerunt tamdiu retenti: is ita captus est moribus ac pietate illorum, vt quasi beneficium acceperit, non dederit, magnopere lætetur. Discipulorum, de more, qui ad nos ventitant, non solum excolitur ingenium, sed etiam animus. Narrantur, priore anno, de seruata pudicitia aduersus blanditias muliebres duorum adolescentium exempla: ea credo, quæ posuimus annuis proximis: quod si non eadem, ita gemina, vt nulla res alteri æque similis sit: sed vt dixi existimo eadem esse, nec reponenda. Ex ijs, qui priore anno in nostrum admissi ordinem (viginti duo fuere) vnus facile ex prima nobilitate,

D d d 4 varie

varie tentatus a matre est. etenim vbi inaudi-
 uit aliquid de consilio filij, ad se euocat: age-
 bat ipsa in oppido ditionis suæ: adolescens cū
 isset, scenæ interim seruiens, mentem suam
 prudenter occultat, dum tandem peregrinos
 aliquot nostros, qui illac iter faciebant, fur-
 tim digressus assequitur, eosque exorat, vt se
 itineris & Societatis comitem esse patiantur.
 Sic nostri aucti socio domum reuertuntur. Ca-
 techismi explicatio magna vtilitate populam
 afficit, & voluptate. capiuntur aures modula-
 tione cātus, oculi specie vexillorum, quæ præ-
 feruntur, triplici, vt agmine, sic etiam choro:
 id maxime cognitum anno posteriore in die
 beati Blasij festo. cum enim ex vicinis pagis
 vrbeque ipsa confluxisset omnis ætas ac sexus
 in locum late patentem, vbi certamina omnis
 generis artium, viriumque, ac pernicitatis vi-
 suntur: vt sacerdos noster eo duxit Catechisti-
 cam pompam, omni ludicro intermisso, circū
 sacerdotem affusi, eum densis humeris atque
 auidis animis audiere concionantem. A pue-
 ris elementarijs in ediscenda doctrina Chri-
 stiana nihil pæne desideres. quam facile tene-
 ra eorū ætas imbuatur salutaribus præceptis
 discite festina narratiuncula. Aethiopsis filius
 cum honestum videret virum prolapsū licē-
 tia linguæ in impium maledictum, ad pedes
 eius accidit, oratque suppliciter, ne talibus in
 se verbis concitet nomen diuinum. *Quin tu*
 (inquit)

(inquit) in meum potius tergum iracundiam
 verte (offerebat interim flagellum, quod com-
 modum efferebat e schola) nimirum hoc senti-
 re mihi, quam istud audire præstat. Non sem-
 per ab se exit iracundia. Qui erat iratus, ani-
 mum collegit, neque ægre tulit admonitum
 pueri tam vilis sanguinis: admiratus potius al-
 titudinem mentis. Tu me potius (excipit) son-
 tem cædito (& simul manum porrigebat) id
 erit mihi ad pœnã, siue ad documētum aptius:
 non simulatam fuisse orationem pœnitentis in-
 cædenda eius vola non affectata pueri simpli-
 citas approbavit. Concionum confessionum-
 que incredibilis & numerus & fructus. Vir fa-
 cilis ad irascendum vxorem, vt adulteram,
 expetebat ad cædem: subduxit se illa mariti
 iracundiæ, & in remota vrbe totos nouem an-
 nos honeste tolerauit: dum tandem vnus e no-
 stris placauit animum vtriusque. Adolescens
 dissolutus virginem latentē in Cœnobio, iam-
 que adspirantem ad virginitatis votum, ama-
 torijs litteris ad legitimas nuptias sollicita-
 bat, vt muliebri ingenium esset inter sacrum
 & saxum: noster huius rei factus certior, alias
 ab eodem litteras extorquet, quibus virgini-
 tatis gloria celebraretur, et reuocarentur
 promissa. sic quæ peccauerat manus, & vulnus
 inflixerat, mutato argumento scribendi, pœ-
 nam luit, ac medicinam fecit. Adhibiti sunt
 nostri ad reuocandos in fidem, quorum contu-
 max

max perfidia Iudaici ritus flammis erat expiã
 da. vnus respuit. nouem non ante destituti,
 quam animam efflarent. Qui attrinētur in car-
 cere, lauto conuiuio refocillati, ab scholis in-
 ferioribus initio dato. inuiderunt mox Rhe-
 torici. Theologorum tãdem natio officiosior
 fuit. per urbem fercula humeris gestabantur,
 sequebantur discipulorum cœtus suos quis-
 præceptores, conspicua pompa, quã magis no-
 tam & illustrem faciebat symphoniacorũ con-
 centus. Erant in hac vrbe ornatissimæ. aliquot
 feminae & opulētæ: cupiebant iãdiu Cœnobiũ
 quo se conferrēt quæstuarie mulieres a lustro
 ganeisque, in pristinum restituere: hoc tã præ-
 clarum votum, quo minus perduceretur ad e-
 xitum, multa obstabant. Superiore tandem
 anno sacerdos noster qui Archiepiscopo a con-
 fessionibus erat, cum eo egit, vt tam religiosi
 operis auctor esset: cui matronæ nobiles ido-
 neos redditus constituere ex facultatibus suis.
 Nunc transeo ad labores optime collocatos
 in oppidis propinquis. Octo priore anno pro-
 fecti in loca Turdetanæ prouinciæ, & Trans-
 ganæ regionis: posteriore accersiti in oppida
 triginta. et, vt paucis plurima complectar, v-
 troque anno, hisce populis, pro captu eorum,
 nostri, Dynastas consilio, Parochos opere, ser-
 mone populares, rudes Catechismo, exhorta-
 tione mærentes, destitutos solatio, captiuos
 precio, ieiunos cibo, nudos operimento, mori-
 bundos

bundos auxilio firmarunt. Sed, vt aliqua exigam particulatim. In oppidū nobile ad Oceanum, Cetobricam (Setunal hodie appellant) duo cum venissent, grauisima inter primarios odia extinxere. Xenodochiarchæ persuasere, vt quæ ad diuinum cultum attinent, in meliorem formam nonnulla restituerentur. impetrarunt a ciue locuplete ducentos aureos quinquaginta, ad reficienda restaurandaque, quæ aut vsu consumpta erant, aut incuria neglecta. coercere licentiam militum, ne in viduarum vicinia aut virginum essent, sed excubantes in stationibus suo munere fungerentur. denique, naue (quæ in Hispaniam tendebat) fracta ad scopulos mercibus onusta, cum multi Peruana gaza manus onerassent, admonuerunt pro concione nihil ex ijs salua conscientia retineri posse: breuique perfecerunt, vt omnia dominis redderentur. Par alterum sacerdotum in suæ ditionis oppida serenissimus Albertus Cardinalis obtinuit. Ac primū Cratum profecti, exceptique estusa obuiâ multitudine, magna omnium gratulatione. nec de nihilo fuit. Concio ex angustijs templi in apertum campum fuit transferenda. Primarij cuiusdam ciuis ita hæserunt concionatoris verba in animo infixæ, vt siue domi esset, siue in publico, quicquid ageret, diceretue, vigilantij, dormienti, lacrimæ vbertim irent: attulit cura morbum eum medici (vt causam cognouere) nouo vocabulo

bulo Christianitatis vocabant. proin vetue-
 runt coram illo concionis fieri mentionem :
 quod ea recordatio cum obrueret animam,
 redundaret in corpus, et extra oculos se euol-
 ueret, maiore vi diffluentibus vadis. Dice-
 cesis etiam Algarbiorum obita. non sunt om-
 nia memoranda: sed vnus concionis (quæ de
 sacramento pœnitentiæ erat) tanta efficaci-
 tas fuit, vt reperti sint statim centum viginti,
 qui omnes vitæ maculas eluerint. Ab Eluensi
 agro eo numerosior fructus, quo antecesserat
 diuturnior quies. Vix urbem ingressi, cum in
 primo aditu nosocomij quo diuerterant, in
 pauperem incidunt qui in primoribus labris
 animam habebat. nemo assidebat morienti:
 nemo opem ferebat. non hoc tulerunt nostri:
 hominem circumfistunt, supremisque officijs
 pietatis fugientem spiritum prosequuntur. ta-
 le principium in ea vrbe laborum. Vidua ma-
 ter filium violentia ingenij frenum abnuëtem
 curauerat a moderatoribus vrbis in vincla cõ-
 pelli: sed nihilominus refractarius erat ani-
 mus iuuenilis: a nostris tamen (Deo volente)
 primo ad patefaciendas culpas omnium an-
 norum, deinde ad bis hebdomada corpus cæ-
 dendum flagris adductus. Iuuit fructum (quod
 mirere) aliqua ex parte diabolus. Energume-
 nus erat, nunc furijs et diritate aspectus per-
 terrefaciens populum, nunc sale & facetijs al-
 lectans: cum hunc aliquando circumstrepe-
 rent

rent plurimi crebris interrogatiunculis, animi causa: ibi tum indignatus diabolus exclamat, adesse multos, qui in confessione peccata contexerint. omnia risu exsonuerunt, sed non ita ab omnibus claro: qui enim se notari intelligebant, ne si molesti essent amplius, digito monstrarentur, furtim labebantur, atque ad nostros accurrebant deiecto vultu, quod Deus ad eos castigandos diaboli conuicio vsus esset. Occursum nocturnis tumultibus ac rixis, quæ in vrbe personabant. Sub noctem ex primis ordinibus in ædem cõueniebant non pauci ad sacrorum lectionem librorum, et ad verberationem corporis bis hebdomada repetendam. Diebus singulis singulas noster obibat curias exponendis initijs Christianæ legis. inreligiose de Deo ac cælitibus loquendi vetus consuetudo correctæ. Serenissimus Brigantiæ Dux Theodosius, cuius in Societatem illustrior in dies est humanitas, dum nostri sacro ieiunij tempore apud eum commorantur, super cetera signa pietatis, bis septimo quoque die, et Edwardus frater eius pari pietate adolescens, in facello flagris in se ipsos animaduertebant. at Aluitensis Dynasta ad Christi exemplum duodecim pauperibus pedes lauit, eis ministravit in mensa apparatus exquisitis cibis, vestê denique singulis nouam dedit. In Algarbio regno, præter cetera, quæ cum alijs sunt communia, Sodalitates plurimæ, ex eorum præsertim numero

numero excitatae sunt, quae mortuorum animis suffragantur expiatis peccata venialia purgantibus flammis. Inter eos, qui missi ad lucra animarum, Pater Ludouicus Aluarus eundi facultatem summis precibus extorsit: magna vir Christianae eloquentiae fama, quae usus frequenter ad extrahendos homines e vitiorum gurgite, aut in virtute roborandos: vergente quamquam aetate, laboribus pro religione obeundis cedere nescius, ut diceret, Dei famulum debere in opere mori. euentus voto respondit. Cum enim Transtaganam percurfaret concionando oram, baculo innixus, suis sibi humeris librorum sarcinulam et cibaria portans, septimo calendas Decembres, anno superiore, Auisij lenta et tenaci opprimitur febre, in hospitali publica domo, vnde nullo pacto deduci potuit, multis cupientibus. donec tandem in pauperum contubernio, inter pauperes, pauperem vitam professus (quod optabat) occubuit. hinc triginta millium spatium corpus Eboram lectica perlatum, perductumque splendida cum ambitione populi, & egregia pompa, sex Misericordiae sodalibus succollantibus e primoribus urbis: omnes religiosorum ordines & Clericorum, non minus debitis lacrimis, quam laudibus, prosequerantur tam memorabilem mortem: mortuus enim est, suffragantibus meritis vitae, magna cum prerogatiua sanctitatis. Eius calceos

ceos iam detritos vir nobilis Auisiensis mendico donatos, oblatis nouis, additoque insuper modio frumenti redemit. sed & Eboræ difficilis labor in continenda plebe, ne vestem minutatim concerperent. tantus hominum in illos amor, quorum pectora, dum intererant rebus humanis, sancto Spiritu referta templa existimant fuisse.

BRACARENSE COLLEGIUM.

VT CONIUNGANTVR similia, Pater Antonius Vasæus post quadragesimū Societatis annum, post vigesimum quintum Pater Martinus Georgius religiose vita funguntur. Magnus eorum doctrinæ ac pietatis ardor, qui nostrum Gymnasium frequentant: posteriore anno præmia data cum dramate de rebus beati Iacobi Apostoli, in cuius tutela Hispania est, et scholarum existimationem auxere, & iuuenum progressus non mediocriter incitarunt. Ceterum ex vna tantū schola viginti, religiosæ vitæ complectēdæ studio tenentur: tres vno anno nostri socij effecti. idem consilium alijs sedet. eminent qui patronam sibi genitricem Dei adoptarunt. ferijs Pentecostes (mitto reliquos apparatus) prælucentes facibus urbem totam celeberrima pompa lastrarunt. composita erant multis locis. pegmata expositis symbolis, aut vatū prædictio-

dictionibus ex vetere patrum historia, de Dei
 parente, miro splendore et elegantia carmi-
 nis, cuius præcipuus admirator & laudator
 Archiepiscopus fuit, rerum multarum sciëntia
 præcellens. is mirifice nos nostraque studia a-
 mat. die ipso qui aperit annum, apud nos di-
 uina hostia sollempni consecrauit ritu, quæ et
 impertiuit familiam suam. nostrorum concio-
 nibus (non solum, quæ eius iussu habitæ in prin-
 cipe templo, sed & vespertinis, quæ tota Qua-
 dragesima in nostro) voluit interesse. Iam, ut
 de animarum fructibus separatim aliquid at-
 tingam. Duo iuvenes e singularis contentio-
 ne certaminis: vir Ecclesiastica præditus di-
 gnitate, ex contumelia accepti vulneris lucu-
 lenti; alij ex iniuria interfecti cognati: quidã
 ex diuturna lite, qua aduersariorum familiã re-
 duxerat in angustias, nostrorum cõsilio & ora-
 tione placati. Sed vnũ quiddã in hoc genere
 pluribus persequendũ. Duos sãguine cõiunctos
 animorum odia distraxerãt: dum mutuas alunt
 flammæ, ex his, qui doctrina & opibus præsta-
 bat, ab alterius filio colapho percutitur. igitur
 non pauci conspirant ad reponendam iniuriã.
 at percussus, dissimulata iracundia, noua vl-
 ciscendi ratione, re ad iudicium delata, om-
 ni inimicum familiari facultate, vt accumularet
 suam, euertere conatur. difficilius erat placa-
 re hominem, quo moderatius agebat. Colle-
 gij Rector, cõtinuis iam concionibus fere ex-
 pu-

pugnatum animum sanctiore hebdomada familiarius aggreditur. in ædes nostras introducit specie monstrandi. tum, cum ventum esset in secretum quemdam locum (vbi venerabilis imago Crucifixi) positis humi genibus. Per ego te (inquit) hæc vulnera indicia amoris, per hunc sanguinem ita effusum omnibus venis, vt ne stilla quidē superesset quæ dari pro homine posset, per confertum hoc spinis tegimē capitis cerebro immerfis, oro te supplex, & obtestor, remitte inimico iniuriam, et a quo præceptum accepisti, imitare exemplum. Hæc cum diceret non sine lacrimis, ita flexit virū, iam vt diximus inclinātem, vt ipse pariter in genua collapsus Patrem mutua collacrimatione amplexus (quamquam difficile videretur vltionis modum regere per impatientiam contumeliæ) sit pollicitus quantālibet iniuriā ad ipsius arbitrium obliuione contere. Vnus etiam repertus, qui vt cōcionem audiuit, perrexit in carcerem liberādo aduersario, quem propter duos amputatos sibi digitos habebat coniectum in vincla. Ceterum semel atque iterum Quadragesimæ & Aduentus tēpore itum in oppidum ad oram Oceani, Villaconde dicitur, magna oppidanorum lætitia, tantaque cupidine concionum, vt qui exclusi manebāt, superfluente multitudine, tamen non discederent, vt saltem caperentur oculi ex audientiū spectaculo, quorum suspiria & lacrimæ, quā-

E e u i s

uis procul, noscebantur, non cum parua accessione pietatis. Fuit, qui non a scelere tantum se remouit, sed deseruit etiam oppidum, ne iterum offenderet. Marito vxor: filius patri: res dominis restituta: ac præter ceteros, vnus Deo, etsi antea nostrorum conatum ludibrio habebat. Sacerdos alius per vicinos pagos excurrans (vt reliqua fileantur) ducentos vitæ superioris criminibus absoluit. Cû Archiepiscopus Bracarenfis seniore Archiepiscopum Barptolemæum inuiferet vicinum ad moriendum, Patrem Rectorem secum adduxit: viroque optimo, deque Collegio mirifice merito, raræ præterea opinione sanctitatis, præstitum officium supremi honoris.

COLLEGIVM PORTVENSE.

NVMERAMVS tãtum, aut attingimus nostrorum facta, eaque perpendenda vobis relinquimus, & æstimanda. lites diremptæ: atque in his vna, de cuius exitu metuebatur, Episcopum inter ac ciues, prospero successu. famæ vulnera sanata: iniuriæ remissæ: dissidentes coniuges concordati: pellicatum quinquaginta valere iusserunt: quinque cum matrimonio mutarunt: aliquorum cohibita curiositas, & rerum futurarum prædictionis superstitio: deterrita mulier falso olim insimulata, ne simili perfidia par pro pari referret: duo
libe-

liberati spectrorum aspectu: perfugæ totidem
 ad Cœnobium reducti: septingenti quinquaginta
 aurei ad dominos postliminio reuerfi .
 Ceterum vt fons aquæ dulcis primo ab vrbe
 lapide in ædes nostras perduceretur, senatori
 auctoritas, & piorum liberalitas incubuit.
 mollienda fuerunt saxa igne, & perumpenda
 aceto, rino muniendo substructionibus, arcua
 tionibusque, prout exigebat ratio locorum.
 sed tanti erat vtilitas ad potum, ad irrigatio
 nem, ad quotidianos alios vsus. Auctum sacrũ
 instrumentum argentea theca asseruandis re
 liquijs, aureorum tercentũ septuaginta quin
 que, geminis candelabris, beatæque Virginis
 Deique ipsius filij simulacris præclare factis
 ex eadem materia. Par sacerdotum priore an
 no Portuensem dicecesim lustrarunt non me
 diocri fructu. Inter Episcopum atque optima
 tes alicubi euulsæ stirpes cõtentionum. Vnius
 dictione, qui concionabatur apud milites in
 præsijs, persuasum Tribunis, vt viderent, ne
 quid scortorum haberetur in contubernijs.
 idem contra eos, qui temere Dei nomen vsur
 pant, multa dixerat, auctoritate prohibentis.
 postmodum vni e primarijs excidit eiusmodi
 verbum. tunc amici. Tam cito obliuisceris ful
 mina concionatoris? Minime (inquit ille) sed
 vox nec cogitanti effugit. quin vos me casti
 gate, vbi videritis errantem. postero die (vt
 est potens inueterata consuetudo) iterum de

E e e 2 liquit.

liquit. admonitusque a circumstantibus, iratus est sibi ipse, adeo ut aperto capite sonorā alapam ori inflixerit. intelligebat videlicet bonā esse pœnam, quæ malum culpæ emēdat.

COLLEGIUM BRIGANTINUM.

INTER MVLTOS, ut assolet, extincta amicitia nostris suscitantibus reuixit. hoc illustre ad exemplum. Quidam honestum hominem, & dignitate Ecclesiastica nobilem, palma contundens faciem, insigni affecerat iniuria: quam hic iudicio persequendam statuit (ut haberet solatium doloris) diplomate hanc ob causam a Rege extorto. igitur non solum auctor facinoris, sed ipsius etiam propinqui erant vinculis constringendi, suberat periculum, ne vrbs in duas veluti factiones ac studia traheretur, ut non iure iam ageretur & legibus, sed ferro armisque. et quamquam omnes videbantur ad cōcordiam aditus præclusi, intercesserunt nostri, ut vtriusque permisso partis res ad arbitros deferretur. in pacificationem interea toto pectore incūbunt. sed vnus præsertim mora, ludificatione, calumnia, conatus impediēbantur: dum tandem Deo placuit negotium absolui. Pridie enim Paschatis, cum sollēni cærimonia sacerdos sal et rus cū precatōne mergit in aquam baptismati consecrando, is qui auctor cunctationis erat, in medio

medio templo, exclamat dolere se, quod in eō
 muni Christianorum lætitia, propter trium-
 phum Christi reuiuiscens, solus tristitia ac
 merore angatur, obstrepente conscientia.
 Tum sermone ad amicum conuerso: non ab-
 erat procul. At tu (inquit) si te amas, aut Deū
 vereris, noli sequi consilium meum: si tamen
 male facta consilium habent: perniciosum
 est illud animæ, & Christiano indignum. ample-
 ctere gloriam ignoscēdi inimico: hoc facto, ti-
 bi Deum vt ignoscat obligabis. Valuit oratio,
 locus, dies, et ceterorū, qui præsentēs aderant,
 idem rogantium preces: nec mora, facta pax,
 eaque publico litterarū testimonio cōsignata
 est. Longum iter vnus hanc ad urbē susceperat
 emendo veneno, quo inimicum tolleret: sed
 postea, nostrorum hortatu, & consilium abie-
 cit, & venenum effudit. Agebatur alius ad pæ-
 nitentiam: sed vbi Dei clementia immeren-
 tem respexit, antequam efflaret animam, ani-
 mum ad meliora conuertit. E duobus qui ue-
 nerant ad pugnam, vnus perierat ex vulnere,
 quærebatur alter ab interfecti necessarijs, at-
 que ibatur in eadem, nisi nostri obuiam issent.
 Matronæ duæ honesto loco, quæ non sine gra-
 ui ciuitatis offensa, mutuo se fraudabant aspe-
 ctu, in concordiam rediere. Sacerdos in op-
 pidum huius dioceseos missus modico inter-
 vallo temporis fructus vberes percepit. At so-

dales Parthenij, qui in Collegio nostro infor-
 mantur, apparatus instituire pompam regū
 uatūque sacrorū, vel a prima origine mundi,
 lōgo ordine incedentiū. clauderat agmē Gre-
 gorius Pontifex maximus, sacrosanctam præ-
 ferens effigiem Dei matris, cuius ope Roman
 aliquando ingēti clade ac pestilitate ereptam
 annales veterum prodidere. nempe hæc age-
 bantur augendæ Virginis venerationi: quam
 cumulauit recens & admirabile exemplum.
 Præcipuo quidam studio et ardore amoris in
 Deiparam ferebatur: ei sese ac sua omnia tra-
 diderat in manū: hanc cogitare, hanc inuocare,
 hanc patronam, hanc præsidem, hanc matrem
 poscere in rebus dubijs solebat. felix, si perpe-
 tuam hanc mentem, vt ei placeret quam de-
 legerat, nulla infuscatam labe criminis, pu-
 ram atque integram seruare potuisset. sed in-
 uidit dæmon. mentem miser & corpus pol-
 luit. sæpe autem fit, vt cuius grauitatem sce-
 leris non aduertunt homines cum patrant, tū
 denique aduertant, cum reprehēdi magis quā
 corrigi potest. vt quorundam anguium mor-
 fus veneno se prius produnt, quam ictu. perpe-
 trato scelere pudor subijt, et infamiæ metus.
 itaque hominum veritus existimationem, vt
 conspectum fugerēt multitudinis, volunta-
 rium exilium consciscit. oppressit nox in va-
 sta solitudine iter facientem. nam vt erat oc-
 cupatus ægritudine animus, nō intellexit de-
 ficien-

ficientem Solem, nisi vbi nigræ tenebræ terram operuissent. igitur cum liberio rem pœnitentiam locus ac tempus daret, postquam diu dolori & lacrimis indulset, Cur (inquit) miseram vitam ago? cur latebras, infelix, & fugæ solitudines capto? certe, vt omnes lateam, me ipsum numquam latebo. quoquo fugiam, me porto, reus idem & carnifex: ego mihi æternum supplicium ero. quin nunc primum exoluo me hisce curis, & finem viuendi ac lugendi facio? Vbi non sis qui fueris, non est, cur uelis esse. Ergo constituit se in fluuium dare, quæ erat transiturus. huc magna celeritate contendit, quasi ad remedium mali. vt accessit, constitit aliquantisper, haud credo deliberrabundus, iam enim steterat mori, sed vi quadam tacita naturæ. tum sceleris a Deo veniam petit, & in extrema vota eius parentem, suam Dominam vocat, vt famulo velit adesse, quem inundantium æstu cogitationum sic pœnitentiæ fluctus agitare, vt ultimis immergeret supplicijs. Quis neget cæli Reginam suis famulis adesse? occupat pœne orantium preces. Vix ediderat voces vltimas, cum matronam videt insignis pulchritudinis supra humanum modum: et ad eum. Bonum animum sume: audacter me sequere. Hæc effata flumen ingreditur: quod ille cum facit parens dicto, miratur quasi marmor substratum pedibus, et hinc atque illinc liquidas discessisse vndas,

non aliter ac si parietis faciem referrent. ita aduersam ripam incolumis penetrauit. nec tamen a comite deseritur, antequam ventum esset ad ædiculam vrbi propinquam. tunc enim eum admonet vt ad bonam mentem & ad oppidum redeat: mox puro sese insinuans celo clarissima luce pulcherrimam faciem abscondit. scio me alibi (non occurrit locus) plane idem narraſſe miraculum. tanto maiora habenda fides est. neque enim inuſitatum aut nouum, vbi similis miseriam morbus est, similem factam miserationis medicinam a misericordiam parere.

FVNCALENSE ET ANGRENSE
Collegia.

DE FVNCALENSIS priore anni nihil accepi. posteriore Tristanus Vasaus a Vega Prætor insulæ totius, perperuum suum erga nos studium extrema vita ostendit: nihil egit Patre Rectore incognito: nostros sibi adesse semper voluit, incitamento ad perimendum, leuationi tormentorum, quæ mortem comitantur. et ne mortuus diuelleretur a nobis, cum ornatissima totius ciuitatis pompa in templum nostrum illatus, & honestatus supremis officijs, ac funebri laudatione, vt decebat. Serenissimus Albertus Cardinalis virum sapientia & longo rerum usu edoctum, pro Quæsitore Apostolico in hanc insulam cum mitte-

ret.

ret, mandauit vt adhiberet nostros ad omnia;
 quæ sint grauioris momenti. Aethiopes di-
 uersarum nationum (quorum magnus pro-
 uentus in hac vrbe) permixti hætenus fuere
 confusæ turbæ; cum explicaretur Christiana
 summa: nunc segregati a ceteris, distinctique
 sub proprijs vixillis; noti alijs, seque ipsi mu-
 tuo noscentes, ad audiendum libentius acce-
 dunt. Mulierem, quæ meliorem vitam insti-
 tuerat, a deo indignabatur dæmon sibi e fau-
 cibus ereptam, vt nocturnis visis assidue ter-
 ritaret. itaque pauida, pernox, angebatur æ-
 stu curarum: et nunc toro residens, nunc tota
 domo vaga, clamoribus, quibus seram lucem
 increpitabat, excitabat vicinos: hæc tamē no-
 strorum oratione edocta, vt persequatur iter
 Virtutis omnia difficilia perpeti statuit, dia-
 bolo fremente. Sacra supellex, quattuor ar-
 genteis candelabris, ac serica sacerdotis ue-
 ste, quæ aureo ambitur textu, alioque orna-
 tu, magnifice instructa.

IN ANGRENSI anno superiore ex-
 tremum vitæ diem morte confecit Pater Lu-
 douicus Vasconcellius, diligens Collegij Re-
 ctor, & moderatus. Ceterum in hac vrbe pro-
 pter belli opportunitates militaria præsidia
 cōmoratur, quibus non minus ac ciuibus no-
 stri studēt. accedit iuuetutis institutio. De fru-
 ctu animarū, hæc pauca de multis. Vir & mu-
 lier sacramēto pœnitētix expiati, legitimoq;
 copulati

810 PROVINCIA

copulati cōiugio, sese atque alios specie virtu-
tis fallere desierunt. Quidam nostrorum suasu
quadringētos aureos debitori remisit, qui nō
erat soluendo. nonnulli grandem restituere pe-
cuniam, quam dolo malo in rem suam conuer-
terant. Feminarum aliquot periclitanti pudici-
tiae collecta stipe consultum. Pacata duo-
rum inimicitiae, in mutuam necem conspiran-
tium, hac ratione, ut penes quem vis maior
culpae, supplex ab altero poenam deprecaretur.
Placati item germani duo fratres, qui
ex diuturno litigio venerant in disfidium ani-
morum. Ducebatur militum signifer ad sup-
plicium, eius confessionem qui excepit sacer-
dos, admonuit ut uxorem duceret mulierem,
quae cum eo vivere consueverat: hoc facto per-
moti iudices a securi retraxerunt in carcerē,
ut maturius deliberarent. Rarum, in hoc ge-
nere hominum, est quod sequitur, eoque ma-
gis mirandum. Per viam publicam ambula-
bat miles qui ad nos ventitat, cum proprio
vocatus nomine, ingreditur sibi ignotam do-
mum: quærens quis vocauerit, conspicatur
mulierculam turpioris animi, quam corporis:
hæc propius accedens blande appellat, adhi-
betque illecebras prænuntias flagitij: quas cū
contemni videt, iniicit in fugitantem audaces
manus. at miles castitatis amore succensus.
Etiamne mula lasciuit otio? simulque e sinu
flagella proferens aculeatis conferta hamulis
trilicia

erilia, suo ipsius sanguine cruenta, simul fe-
 uere impudentem diuerberans, Manum absti-
 ne, inquit, Inferorum satelles. Miles Christi
 sum: his ego armis contra diaboli tentamenta
 soleo pugnare: Hæc domi: Venio ad externa.
 Ab Angrensi centum viginti circiter millia-
 ribus distat insula sancti Michaelis: quæ tam-
 etsi magnitudine, incolarum opulentia, cæli
 temperie, ac fecunditate soli, nobilis est, hoc se
 ab Angrensi superari difficile patitur, quod nõ
 stræ Societatis Collegio caret: quod tamẽ iam-
 diu, vt assequatur, nulli nec operæ, nec sumptui
 parcat. Opportuno vrbis loco amplissima a-
 rea designando domicilio decreta: in eamque
 ex publico fonte senatorum liberalitate pere-
 mnes latices subterranea fistula deriuati. at-
 rei circiter milleni assignati in annuos census:
 Sacerdos officiosus in nostros, ad quadringen-
 ta librorum volumina, pictas et elegantes ta-
 bulas, ac reliquam domus suppellectilem Colle-
 gio destinavit. Mitto sacram vestem, argente-
 os calices, et id genus reliqua, quibus augen-
 dis, certat benevolentia civium: adeo, vt si do-
 mus templumque essent extracta, nullum fere
 domesticum sacrumque instrumentum circũ-
 spiciendum foret. Igitur, dum expectatur ma-
 turitas deliberationis, mittuntur subinde ali-
 qui, vt prospiciant utilitati illorum. duo po-
 steriore anno utiliter laborarunt. Ter singu-
 lis hebdomadis explicata sacerdotibus officia
 Chri-

Christiana. Conciones varia per loca fere
 quotidiana. Inter matronas duas, et germa-
 nos fratres, pax composita. Qui in magna erāt
 scelerum conscientia resipuere. Christiana do-
 ctrina exponitur tanto successu, vt nunc pro
 obscenis profanisque cantionibus honesta ac
 pia audiantur. Dum hæc aguntur in insula
 sancti Michaelis, ipso die qui sacer est beate
 Annæ, in maxima cæli tranquillitate, tanta ter-
 rarum tempestas exarsit, mugientibus circum-
 mōtibus, atque exhalantibus flāmas. vt excul-
 sis violenter faxis cum ingenti fragore toni-
 tribusque cælum iaculari viderentur. intra
 mensem, duorum oppidorum et pagorum ali-
 quot strages facta. vrbs ipsa, diuino quidem
 beneficio, stetit, sed a casu prope absuit, mul-
 tis partibus vacillans, et quassa. nobile Mona-
 sterium virginum altis quamquam fundamen-
 tis euersum. oppidum aliud secundum urbem
 primi nominis, cui nomen Villafranca, fæde
 dissipatum. de mortalium clade nihil scriptū.
 terrorem pauoremque nunc altissimas aspi-
 cientium voragines cum ignibus erumpenti-
 bus, nunc minantes cælo vertices montiū cum
 fremitu horrendo, conijcere potestis. hinc vi-
 delicet multis supremum horrētibus numen,
 aut mala decesit mens, aut melior incussa. et
 fortunarum iactura facta, nulla alia suberat cu-
 ra, nisi animarum. Nec tenuit se domi noster
 sacerdos, multis quamquam dissuadentibus,
 adijt

LVSITANIA: 813

adiit loca adhuc nutantia, quæ vix aperuerat
cælum fumo disiecto: inuisit cadaver propin-
qui oppidi: et opportunitate orationis nunc
solatia adhibens ad damnum præteritum, nunc
præscribens remedia in futurum (sunt enim
hæc signa Dei merito irascentis) nullum boni
parentis, in firmandis animis, aut docendis,
reliquit locum. Crebræ institutæ supplicatio-
nes: ad omnia vrbs templa preces obitæ: apud
iratum Deum propitia mater adhibita, quæ
clientibus suis, si non iure patrocini, saltem
fauore patrocinantis, veniam obtineret.

SEDES ANGOLANA.

PRAEMONVI redditurum res tantum
anni prioris: nunc addo, nec scripturum
subtiliter, nec vniversas: litteræ enim quæ
mittebantur, semel atque iterum interceptæ
ab obsessoribus maris: hæc pauca, quæ traden-
tur vtcumque, excerpta ab epistola fratris
Ioannis Riberij, qui ab Angolana Sede in Lusit-
aniam venerat causa negotij. Ac primum, na-
uis, qua vehebatur Riberius, bis excepta a
prædonibus, spoliata, & rursus excussa est: ter-
tio ac sæpius peruentura in aliorum manus, ni
quindecim dierum spatio inimicorum classem
tamquam captiua sequeretur. Viginti millia
Aethiopum sunt, quos nostri hætenus ad Chri-
stum aggregarunt. hoc anno sacro fonte ablu-
ti

ti mille quingenti. maior fuisset numerus, nisi obstitisset paucitas docentium: et verendum esset, ne relabantur in antiquas superstitiones, si procul Lusitanorum praesidijs in mediterraneis terris Christianorum sacra suscipiant. paucitas pietate pensatur, in frequentandis sacris impigri: in obeundis mysterijs diligentes: in precationibus assidui: tanta erga nostros obseruantia, vt comitate alliciendi sint: ita caritas est loco auctoritatis. Hæc inter, Lusitanis non defuimus. Vni trecenti erant serui, qui sub grauioribus dominis miserabiliore seruitio premebantur: pellices habebant impotentia libidinis: curatum est vt contubernium in matrimonium verteretur. Accipite exemplum castitatis mulierum ex Aethiopia. Earum vna domum Lusitani militis fraude perducta, appellataque, non tantum irrisit verba, sed elato etiam vultu, impudici dona contempnit, & vim denique reppulit animo excelso, est et alterum, ingenij acrioris. Ad matrem familias accessit quidam noctu. cum obsideret limen, ac pulsaret fores, iubet paulisper opperiri: ipsa interea per pseudothyrum egressa, rem defert ad magistratus, qui statim oppugnatorem pudicitiae, non ausum excusare crimen, deprehendunt. Memorat Riberius idem, duobus e nostris propter mare ambulantes Dei nutu contigisse, vt inciderent in tres adolescentes morti propinquos: interrogati

an

an velint fieri Christiani, annuunt. igitur bapti-
zati sunt: nec postmulto mortui. Sacerdos cum
percontaretur (vt fit) de muliere obuia, quid
ageret: vt accepit venire ab amica, quæ puer-
pera nõ procul aberat a morte, ingressus eam
domum, matrem partumque tinxit salutari a-
qua: vix ipse finem imposuerat baptismo, cum
vterque fecit finem viuendi. Iam de se hoc nar-
rat. Vehabantur (inquit) mecum Lusitano-
rum aliquot mancipia, quæ ego informare ad
religionem solebam. cum ex eorum numero
mulier, leui vt videbatur têtata febrî, magno-
pere petit baptismum: cum differrem, addit
enixe. Fer opem pater: quia morior. Vt præ-
stiti quod voluit, tum effecta Christiana deces-
sit. Ceterum vir egregius animi ac pietatis
Paulus Diazus, eius nepos qui Bonæ spei pro-
montorium primus superauit, nostri ordinis
studiosissimus, superiore anno, priusquã mor-
tem obiret, condidit testamentum, quo ora-
bat Hispaniæ Regem, atque obsecrabat, vt ho-
mines Societatis vtilissimos illis terris Ango-
læ semper retinendos putaret: mandauit he-
redibus, vt omnibus in rebus, siue quæ ad pa-
cem, siue quæ ad bellum pertinent, nostrorum
consilio vtantur. reliquit nobis tantum agri,
vt facile ex fructibus quingenti (ita diserte
perscriptum est) ali possint. magnus enim est
Lusitanorum omnium in nos amor: vt sæpe
prohibere debeamus ne quicquam nobis le-
gent

gent in faciendo testamento: ne quarere videamur caducas opes, cum illis commendamus æternas, Deiparæ magna, vt debet, in his locis veneratio est. huc aliquid facit, quod non omittendum reor. Lusitani cuiusdam mulier captiua, ex leui causa male a domino accepta, dolore deducta ad cupiditatem mortis, suspensio finire uitam decreuerat. media nocte arborem deligit, deligat restem, acernum lapidum cõgerit, qui adijciat altitudinẽ staturæ, ac facile deijciatur pedibus, vbi laqueo colum obstinixerit. res mira dictu. quoties certamori, fulcrum insilire conatur, toties matrona pulcherrima demolitur lapidum congestum: totam noctem frustra contendit: cum lux appareret, diuinitus iniecta formidine domum redit: et ad dominum admirabunda. Tu quidem amisisses nocte proxima captiuam, nisi obstitisset Domina illa, quam colimus in templo Societatis: simul omnem rei ordinem exponit, herus dissimulauit: sed tamen accitos aliquot e nostris orat, videant quid sit actum, resteque & lapidum acervo repertis, cõpertum est verum fuisse quod captiua narrabat. At Lusitanorum in nostro templo celeberrimum est Sodalitium, appellatione Mariæ Virginis, cui nomen inditum a Victoria. aliquid opinor de ea a nobis scriptum, cum executi sumus Angolanam Sedem, primis annalibus. Huic Lusitani, quæ pace, quæ bello,
pro-

prospere eueniunt, referunt accepta: hic nuncupant vota ad bellum profecturi: hinc discedunt expiati sacris mysterijs: huc redeunt cum donis vota persoluentes: quinet ipsammet imaginem Dei matris religiose ferunt in castra. adnotarunt dies omnes, qui sunt consecrati Virgini, faustos fuisse ac laetos victoria. itaque nunquam tētare prœliū, nisi vno aliquo ex illis diebus constitutum habent. aliter existimare piaculum videtur. In stariuis ædificauerant temporarium sacellum simulacro Dei genitricis asseruādo: quod in discessu, ne profanaretur ab Ethnicis ferro flāmaque, euertunt, Cruce tantum ad loci memoriam relicta. belli metu liberatus regulus illius regionis, rupto fœdere, per scelus ac fraudem locū profanat: sed non tulit impune. morbo oppressus iacuit annum integrum: cum de eius salute medici ac venefici fere desperassent, agnouit pœnam peccati. ergo ad Crucem, quam Lusitani reliquerant, dono pallium mittit, uouetque se imbuendum Christiano ritu si conualescat. mira res, sed auctor miraculi Deus. vix famuli ad Crucem munus attulerant, cum valetudo ægro restituta est. Igitur obligatus voto confestim legatos destinat ad Prætorem, vt se ac res suas iterum data venia, in fidem recipiat. nec multo post adscriptus est a nostris in Christianorum cœ-
 Fff tum.

tum. Ceterum Aluarus Congi Rex (no-
 rum iam ex misis annuis eius nomen, ac fi-
 des) per nuntios litterasque assidue orat, vt
 ad se aliquot e nostris mittantur. nullos enim
 magis laetos sibi & candidos fulsisse Soles,
 quam quibus, suis in ædibus licebat intueri
 Patres Societatis. Faxit Deus, ut armorum
 strepitu sedato, ita omnia pace regantur,
 tantusque sit sociorum Angolæ numerus, vt
 ad intimas usque solitudines Aethiopiæ,
 quæ se in immensum porri-
 git, Euangelij lucem
 liceat infer-

re.

PROVIN-